

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Актуальність дослідження ця тема, , часто є предметом політичних (ідейних) суперечок, але ще не стала предметом ґрунтовного самостійного дослідження. До того ж ускладнює вивчення цієї проблеми невизначеність у трактуванні базових понять, насамперед того, що і кого розуміють під «політичною елітою». Досі під цим поняттям фактично ховається псевдоеліта, головною турботою якої є збереження себе у владі або біля неї. З'ясувати це, «винести на люди» – означає сприяти ефективній роботі з виховання, «виращування» національної еліти, її ядра – політичної еліти.

Мета дослідження: виявлення того, що різниця означені у заголовку поняття і яке це має значення для сучасної політичної практики, зокрема для розгортання масштабної роботи щодо формування української політичної еліти.

Об'єкт дослідження: становлення української політичної еліти.

Предмет дослідження: українська політична еліта.

Завдання дослідження: Від моменту проголошення незалежності в українському суспільстві ствердилась думка про відсутність «народної» влади, тобто державного керівництва близького до потреб звичайних людей. Закономірно, що проблематика політичних еліт здобула чільне місце у вітчизняній політичній науці. Дослідженню її різноманітних аспектів було присвячено низку суспільствознавчих праць. Однак попри значний інтерес науковців до елітологічної тематики досі залишається недостатньо висвітленою проблематика витоків елітності української політичної еліти. ґрунтовніше опрацювання якої сприяло б більш високому рівню розуміння природи подальших проблем вітчизняного елітогенезу.

Як видно з праць класиків теорії елітизму, всі вони, хоч і кожен по різному, під політичною елітою розуміли групу людей які:

1) наділені особливими чеснотами (розум, талант, достоїнство, працелюбність, духовне багатство і т. п.);

2) перебувають у владі або готуються до участі в управлінні, а відтак борються за владу. А оскільки це найцінніша верства суспільства, то її формування відбувається не тільки шляхом боротьби за владу, але й з допомогою інших механізмів суспільної селекції [2].

Важливо також, що політична еліта – поняття вужче, ніж поняття «правляча еліта», якою є також економічна, ідеологічна, військова еліта тощо. Наступна проблема – чи справедливо вважати власне політичною елітою тих, хто належить до влади, бере участь у виробленні і прийнятті рішень? Для такого твердження є певні підстави. Адже саме ця відносно невелика суспільна група відрізняється високим суспільним становищем, зосереджує у своїх руках значний обсяг державної та інформаційної влади. Але, за великим рахунком, все це швидше формальні ознаки [1, с.3-4].

Певна суспільна група стає політичною елітою тоді, коли її обдаровані (тим чи іншим) представники виправдовують свою «кращість» і своє призначення прагненням і умінням забезпечити високу інтеграцію інтересів суспільних груп, створенням механізму їх реалізації, стабільність і прогрес суспільства, а в кінцевому підсумку – добробут і безпеку свого народу – всіх і кожного.

Думки про політичну еліту висловлював М.Грушевський: «Практична політика не забава, не «річ заради речі», вона ставить своїм завданням служити новому життю народу, добуваючи йому нові ресурси для розвитку його матеріальних і духовних сил, для поступу шляхом добробуту, сили і щастя... [2] Вести таку реальну політику, у найвищому значенні цього слова, це означає добувати дійсні, реальні цінності своєму народові, не досягаючи їх ціною народної честі та гідності чи зрадою основних підвалин народного життя, не платячи за досягнення в одній поступками в інших сферах народних інтересів».

Уже простий життєвий досвід підказує, що не кожен спроможний досягнути всю велич і відповідальність, які лягають на представника політичної еліти. Інша справа, що з цим важко примиритися, особливо тим, хто рветься до влади, вважаючи, що належність до неї дає право називатися політичною елітою [1, с. 4-5]. Від цього один крок до безвідповідальності і аморальності, які й перетворюють політичну еліту на формальну, а через це змушують її представників віддавати усі сили і таланти тому, щоб затриматися у владі.

Проте, говорячи про політичну еліту, слід не забувати, що вона народжується, формується і діє у певних історичних умовах, серед яких чи не вирішальне значення має той народ, з якого вона виросла і якому має служити. Ось чому «політична еліта в Україні» – це або гола абстракція, або суспільна група, яка не виросла з умов даної країни, не є частиною цього народу і тому своє призначення вбачає та реалізує лише задля здобуття влади і використання її у власних інтересах (наживи, престижу, самоствердження тощо). Не випадково такий прискіпливий і знаючий дослідник, як В.Липинський, сприймаючи висновки В.Парето, Г.Моски, Р.Міхельса, М.Вебера щодо еліти, вважав можливим і необхідним уточнити визначення політичної еліти. На його переконання, справжню еліту становлять ті, хто втілює сутність нації, глибину її міфу (національної ідеї) [4]. Драма і трагедія української політичної історії (або, як тепер модно писати і говорити – боротьби за державність) у тому і полягає, що українському народові бракувало національної еліти. Не дивно, що, добре знаючи історію рідного народу, Т.Шевченко з болем писав про те, що його залишила напризволяще саме еліта (кращі з кращих) нації, і називав усіх цих Безбородьків, Вишневецьких, Розумовських і т.п. «раби, підніжки, грязь Москви, варшавське сміття».

І давній український, і зарубіжний теперішній досвід свідчать, що система навчання політичної еліти має бути зорієнтована як на розв'язання загальнодемократичних завдань (безкоштовний доступ до освіти), так і на підготовку еліти, що є і має бути дорогим заняттям. Щоправда, нині в Україні далеко не кожен з батьків може його дозволити для своїх дітей. Через це у суспільстві не знаходить схвалення елітна система освіти – громадяни цілком резонно вимагають соціальної справедливості. А що вона означає? Зовсім не рівність, яка нівелює індивідуальність, а рівність можливостей, яка неминуче веде до нерівності у результатах навчання і діяльності особистостей. Елітна освіта має бути найвищого рівня, а її критерієм – здібності і таланти дітей, незалежно від соціального походження та суспільного статусу батьків. Поки що, на жаль, в Україні дуже обмежена кількість елітних навчальних закладів, натомість усе більше стає «престижних» шкіл і ВНЗ, куди зараховують «по блату», за хабара і т.п. А це вже не елітна, а елітарна освіта, де місце старої партотратичної еліти займає еліта «демократичних» і «національно свідомих» багатіїв та чиновників. Якщо суспільство зацікавлене у своєму розвитку, воно має розширювати елітну освіту і звужувати, відсікати освіту елітарну [2].

Висновок: Зрозуміло, є ще й інші засоби та шляхи рекрутування і виховання політичної еліти. На закінчення ще раз наголошу на особливій гостроті цього завдання в сучасних умовах. Адже сучасному суспільству потрібні нові якості поведінки, політична еліта іншого гатунку, яка б забезпечила справжній прорив, без чого вихід з кризи не можливий. Серед якостей, які особливо потрібні українській еліті, на перше місце слід би поставити високу моральність, професіоналізм, духовну самостійність, гідність, котрих не шанувало суспільство радянське і яких так бракує сучасній українській політичній еліті.

Список використаних джерел

1. Політична еліта в Україні чи українська політична еліта? URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tupchienenko_politychna.pdf.
2. Витоки формування вітчизняної політичної еліти. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26576/10-Sergatyuk.pdf?sequence=1>.
3. Сучасна українська політична еліта. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15760/>.
4. До політичних еліт України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2869815-do-politichnih-elit-ukraini.html>.